

מראי מקומות - יומא

מז:

ה. לכתחלה דקמצי שמיני היעב"ץ תמה על דין זה, האם הכהן שעליו העבודה צריך עתה להניח הקמיצה לכהן שמן. ולענין עבודת יום הכיפורים קשה יותר, היתכן שלא מינו להיות כהן גדול אלא מי שהיה שמן, וצריך עיון.

והאחרונים העירו על הרמב"ם שלא הביא הלכה זו, שצריך שיהיו שמינים, וגם לא כתב מה עושים עם מה שביני ביני. וכתב השיח יצחק שלכאורה הרמב"ם סובר כמו שכתב המאירי שיש פוסקים שגם הנראה מבחוץ, הואיל והדביק את ידיו כפי שיכול נחשב לקומץ. וביאר השיח יצחק, שהכל כלול בדברי הגמרא שפשטה להלן שקומץ כדקמצי אינשי וחפינה כדחפני אינשי, ואילו סוגיית הגמרא כאן היא רק לדעת החולק, והרמב"ם שפסק כמאן דאמר כדקמצי אינשי, לא הביא כל הענין.

והמקדש דוד (ה', ד') כתב, שבמסכת מנחות (כ"ו) נחלקו אמוראים בשיעור קומץ, האם צריך כזית, או שמקטירין גם פחות מכזית. ולמאן דאמר יש שיעור הקטרה, כתב המנחת חינוך (ק"ג, ג') שחצי שיעור בדברים האסורים להקטרה כשאר דבש, תלוי האם חצי שיעור צריך שיהא ראוי להצטרף, שאם צריך שיהא ראוי להצטרף, אין שייך איסור של חצי שיעור בהקטרה, שהרי צריך כזית בבת אחת. ולפי זה כתב המקדש דוד לכאן את השמטת הרמב"ם, שהרמב"ם פסק שהקטרה צריכה כזית, וסתם בין הביניים הוא פחות מכזית, ואם אין בה איסור חצי שיעור, יכול להקטירה אפילו אם הם שיריים, ועל כן לא היה לו צורך להביא את בעיית הגמרא.

ו. בין הביניים של מלא חפניו מהו וכו' העיר המקדש דוד (כ"ה, ד'), כיצד היו עושים בבין הביניים במלא חפניו, שהרי לא מצינו שצריכים למנות דוקא כהנים גדולים שמינים, ואין לומר שהקטיר גם את בין הביניים, שרי יש ספק שאינו בר הקטרה ונמצא שעשה מלאכה ביום הכיפורים, וכתב, שיתכן שאם נותנו בבת אחת עם הקטורת אין איסור דאורייתא, אלא ריבוי בשיעורים, אלא שהיתר זה תלוי במחלוקת הר"ן והרשב"א בביצה (י"ז).

והאפיקי ים (ב', ל') העיר על המקדש דוד, כיצד יכול כלל להקטירו יחד עם הקטורת, שמא אינו בכלל מלא חפניו, והרי זה קטורת יתירה, ומלא חפניו נאמר, שלא יותיר ולא יחסר. ולכאורה, שלהאפיקי ים פסול יתר אינו רק בקמיצה וחפינה עצמן, אלא אפילו בהקטרה, ואולי המקדש דוד אינו סובר כן, וצריך עיון.

א. במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו וכו' הקשה הרש"ש, שלכאורה משמע מכאן שרק במחבת ובמרחשת צריך מחיקה, אבל ודאי גם מנחת סולת צריכה מחיקה, שהרי בלולה בשמן ודאי אי אפשר שלא תצא מחוץ לקומץ. ולכן ביאר שמה שאמרו במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו, היינו בכח, ואין צריך לעשות זאת אלא באפיוות.

ב. הדר פשטה בין הביניים ספק הקשו התוספות, מה הפשיטות בזה, שהרי גם מקודם היה זה ספק. ותירצו שני תירוצים: א. שבא לומר שאי אפשר לחזור ולפשוט השאלה. ב. שדינו כספק קומץ ספק שיריים, ואינו טבל. אבל הריטב"א כתב, שבין הביניים ספק לפי שהוא נדון כפנים וכחוץ, כספק בין השמשות שיש בו מן היום ומן הלילה, וגם כאן יש בו גם מבחוץ, וכקומץ ושיריים המעורבין יחד. ובתירוץ השני של התוספות, שהוא ספק ולא טבל, וכתבו שהנפקא מינה למעשה היא, שאם הוא ספק, אם נתערב בחולין בטל, אבל אם הוא טבל, אינו בטל, שהרי טבל במשהו. ובשו"ת נודע ביהודה (תניינא א"ח ק"ד), הקשה השואל, מדוע אינו בטל, והרי טעם הטבל אינו בטל, או משום שכהתירו שחטה אחת פוטרת את הכרי, כך איסורו, או משום שטבל הוא דבר שיש לו מתירין. אבל שני טעמים אלו אינם שייכים במנחה, שצריך להקטיר מלא קומצו, וגם מה שנשאר בין הביניים אין לו מתירין. והנודע ביהודה השיב, שיש מאן דאמר במנחות (כ"ו) שמשמשלה במשהו כבר הותר השיריים, ולפי זה אכן יש לומר שכהתירו כך איסורו, או משום שלא חלקו בין טבל לטבל.

ג. מקטיר קומץ לחודיה תחלה והדר בין הביניים הקשה הגבורת ארי (מלואים), כיון שהוא ספק האם בין הביניים קומץ הוא, אם כן הרי זה קומץ יתר על ידי בין הביניים הללו, וקומץ יתר פסול לגמרי, והניח בקושיא. ובחידושי הגרי"ז (סטנסיל) תירץ, שכיון שלצד זה בין הביניים כלחוץ, אין זה שייך כלל להקומץ, ואינו חשוב יתר אלא באופן שהיתר שייך להקומץ, וכגון שהרחיב אצבעותיו וקמץ יותר מדאי.

ד. אי הכי השתא נמי איקרי כאן כל שממנו לאשים וכו' כתב הריטב"א שאין גורסים 'אי הכי', לפי שלא שייך לומר על זה 'בשלמא' וכו', שהרי בין כך יש חשש וריעותא, או משום שיריים שחסרו, או משום שממנו לאשים. וכתב שהגורס כך יפרש, שאין זה אי אמרת גמור, אלא כך פירושו, שלעולם יש חשש ואין לדבר תקנה.